

УДК 351.86:346:[355:623]

ЛІЦЕНЗУВАННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З РОЗРОБЛЕННЯ, ВИГОТОВЛЕННЯ, РЕАЛІЗАЦІЇ, РЕМОНТУ, МОДЕРНІЗАЦІЇ ТА УТИЛІЗАЦІЇ ОЗБРОЄННЯ, ВІЙСЬКОВОЇ ТЕХНІКИ, ВІЙСЬКОВОЇ ЗБРОЇ І БОЄПРИПАСІВ ДО НЕЇ ЯК ЕЛЕМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Н. Г. Клименко,

кандидат наук з державного управління, доцент кафедри глобалістики, євроінтеграції та управління національною безпекою, Національна академія державного управління при Президенті України

Стаття присвячена дослідженню доцільності ліцензування господарської діяльності з розроблення, виготовлення, реалізації, ремонту, модернізації та утилізації озброєння, військової техніки, військової зброї і боєприпасів до неї в інтересах забезпечення національної безпеки країни в умовах проведення дерегуляції та спрощення умов ведення бізнесу, проведення антитерористичної операції на сході країни та виконання вимог положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

Визначаються положення Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», а також Стратегії національної безпеки України, які можна розглядати як підставу для запровадження державного регулювання у вигляді ліцензування зазначеного виду господарської діяльності.

Ключові слова: державне управління, державне регулювання, національна безпека, ліцензування господарської діяльності, озброєння, військова зброя, тероризм.

N. G. Klimenko,

candidate of Sciences in public administration, associate professor of the Department of globalistics, European integration and national security administration, National Academy for Public Administration under the President of Ukraine

LICENSING COMMERCIAL DEVELOPMENT, MANUFACTURE, SALES, REPAIR, MODERNIZATION AND UTILIZATION OF WEAPONS, MILITARY HARDWARE, MILITARY FIREARMS AND AMMUNITION THERETO AS AN ELEMENT OF ENSURING NATIONAL SECURITY

The article offers a study of the expediency of licensing commercial development, manufacture, sales, repair, modernization and utilization of weapons, military hardware, military firearms and ammunition thereto as a way of ensuring the country's national security in the conditions of deregulation and simplification of business running procedures, waging the anti-terrorist operation in Eastern Ukraine and fulfilling requirements of the Ukraine – European Union Association Agreement.

Provisions of the Ukraine – European Union Association Agreement, Ukraine 2020 Sustained Development Strategy, and Ukraine's National Security Strategy which could be regarded as the grounds for implementation of government regulation in the form of licensing the aforementioned commercial operations were outlined.

Key words: public administration, government regulation, national security, licensing commercial operations, weapons, military firearms, terrorism.

Н. Г. Клименко,

кандидат наук государственного управления, доцент кафедры глобалистики, евроинтеграции и управления национальной безопасностью, Национальная академия государственного управления при Президенте Украины

ЛИЦЕНЗИРОВАНИЕ ХОЗЯЙСТВЕННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПО РАЗРАБОТКЕ, ИЗГОТОВЛЕНИЮ, РЕАЛИЗАЦИИ, РЕМОНТУ, МОДЕРНИЗАЦИИ И УТИЛИЗАЦИИ ВООРУЖЕНИЯ, ВОЕННОЙ ТЕХНИКИ, ОРУЖИЯ И БОЕПРИПАСОВ К НЕМУ КАК ЭЛЕМЕНТ ОБЕСПЕЧЕНИЯ НАЦИОНАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

Статья посвящена исследованию целесообразности лицензирования хозяйственной деятельности по разработке, изготовлению, реализации, ремонту, модернизации и утилизации вооружения, военной техники, оружия и боеприпасов к нему в интересах обеспечения национальной безопасности страны в условиях проведения дерегуляции и упрощения условий ведения бизнеса, проведения антитеррористической операции на востоке страны и выполнения требований положений Договора об ассоциации между Украиной и ЕС.

Определяются положения Договора об ассоциации между Украиной и ЕС, Стратегии устойчивого развития «Украина – 2020», а также Стратегии национальной безопасности Украины, которые можно рассматривать как основание для введения государственного регулирования указанного вида хозяйственной деятельности.

Ключевые слова: государственное управление, государственное регулирование, национальная безопасность, лицензирование хозяйственной деятельности, вооружение, оружие, терроризм.

© Клименко Н. Г., 2016

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (далі – Угода про асоціацію між Україною та ЄС), яка набере чинності після її ратифікації всіма договірними сторонами, серед іншого передбачає посилення співробітництва та діалогу з питань міжнародної безпеки та антикризового управління з метою реагування на глобальні й регіональні виклики та основні загрози [9]. Одним із положень Угоди є забезпечення контролю з боку держави над озброєннями, експортним контролем та боротьба з незаконною торгівлею зброєю.

Одним із видів державного регулювання господарської діяльності, у тому числі у сферах, що безпосередньо або опосередковано стосуються забезпечення національної безпеки країни, є ліцензування.

Аналіз останніх публікацій за проблематикою та визначення невирішених раніше частин загальної проблеми. Дослідженням ліцензування господарської діяльності в Україні у більшості випадків приділяється увага представниками юридичних наук, серед яких, зокрема, Н.В.Барахтян [1], Е.Е.Бекірова [2], І.Д.Пастух [3], А.О.Шеваріхін [10], А.І.Шпомер [11]. Однак дослідження цих авторів ґрунтувалися на вимогах Закону України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» [6], який на сьогодні втратив чинність. Слід також зазначити, що дослідження доцільності ліцензування видів господарської діяльності з точки зору їх безпосереднього чи опосередкованого впливу на забезпечення національної безпеки країни не знайшли свого відображення в працях вітчизняних науковців.

Формулювання цілей (мети) статті. В основу дослідження покладено обґрунтування доцільності ліцензування господарської діяльності з розроблення, виготовлення, реалізації, ремонту, модернізації та утилізації озброєння, військової техніки, військової зброї і боєприпасів до неї як елементу забезпечення національної безпеки країни, боротьби з тероризмом та з метою виконання положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування. Ратифікувавши Угоду про асоціацію між Україною та ЄС, Україна взяла на себе певні зобов'язання у сфері забезпечення безпеки, контролю за виробництвом та нерозповсюдженням зброї і боротьби з тероризмом.

Так, ст. 7 Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, зокрема, передбачає, що сторони повинні поглиблювати діалог і співробітництво та сприяти поступовій конвергенції у сфері зовнішньої та безпекової політики, у тому числі спільної політики безпеки і оборони, а також, зокрема, розглядати питання недопущення конфліктів та антикризового управління, регіональної стабільності, роззброєння, нерозповсюдження, контролю над озброєннями та експортом зброї [9].

Відповідно до ст. 12 Угоди про асоціацію між Україною та ЄС сторони розвивають подальше співробітництво з роззброєння, зокрема зменшення надмірних запасів стрілецької і легкої зброї, а також відповідно до глави 6 («Навколишнє середовище») розділу V зазначеної Угоди подолання наслідків покинутих боєприпасів, що не вибухнули, для цивільного населення та навколишнього природного середовища. Співробітництво в галузі роззброєння також включає контроль над озброєннями, експортний контроль та боротьбу з незаконною торгівлею зброєю, зокрема стрілецькою і легкою. Сторони сприяють загальному дотриманню і відповідності міжнародним документам та прагнуть забезпечити їхню ефективність, зокрема шляхом імплементації відповідних резолюцій Ради Безпеки Організації Об'єднаних Націй [9].

Статтями 13 та 23 Угоди про асоціацію між Україною та ЄС визначено, що сторони домовилися співробітничати на двосторонньому, регіональному та міжнародному рівнях щодо боротьби з тероризмом та терористичними актами на основі повного виконання Резолюції Ради Безпеки ООН № 1373 2001 р., Глобальної контртерористичної стратегії ООН 2006 р. та інших документів ООН, а також відповідних міжнародних конвенцій та документів [9].

З метою впровадження в Україні європейських стандартів життя та вихід України на провідні позиції у світі указом Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015 схвалено Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» («Стратегія – 2020»), яка передбачає реалізацію низки реформ та програм. Зокрема, за вектором розвитку – дерегуляцію та розвиток підприємництва; за вектором безпеки – реформу системи національної безпеки та оборони і реформу оборонно-промислового комплексу [8].

До першочергових напрямів «Стратегією – 2020» віднесено, зокрема, реалізацію реформи системи національної безпеки та оборони і дерегуляцію та розвиток підприємництва [8].

Головною метою реформи системи національної безпеки та оборони є підвищення обороноздатності держави, реформування Збройних Сил України та інших військових формувань України відповідно до сучасних вимог та з урахуванням досвіду, набутого в процесі антитерористичної операції, а також розвиток оборонно-промислового комплексу для максимального задоволення потреб армії. Крім того, передбачається формування нових органів управління у сфері забезпечення національної безпеки з акцентом на системі управління, контролю, комунікацій, комп'ютерної підтримки, розвідки та інформаційного забезпечення, а також логістики в усьому секторі безпеки. У Збройних Силах України пріоритет має бути наданий, зокрема, упровадженню нових зразків озброєння та військової техніки [8].

Середньостроковою метою реформ у сфері дерегуляції та розвитку підприємництва є, зокрема, створення сприятливого середовища для ведення бізнесу, розвитку малого і середнього підприємництва, зокрема: скорочення кількості видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню; скасування регуляторних актів, які ускладнюють ведення підприємницької діяльності; скорочення кількості органів державного нагляду (контролю) [8].

У рамках проведення дерегуляції з метою скорочення видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню, 02 березня 2015 р. Верховною Радою України було прийнято Закон України «Про ліцензування видів господарської діяльності» (далі – Закон), який сьогодні регулює суспільні відносини у сфері ліцензування видів господарської діяльності, визначає виключний перелік видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню, установлює уніфікований порядок їх ліцензування, нагляд і контроль у сфері ліцензування, відповідальність за порушення законодавства у сфері ліцензування видів господарської діяльності [5].

Закон визначає ліцензування засобом державного регулювання провадження видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню відповідно до його вимог. Закон спрямований на забезпечення реалізації єдиної державної політики у сфері ліцензування, захист економічних і соціальних інтересів держави, суспільства та окремих споживачів [5].

Унаслідок прийняття цього Закону відбулися зміни в переліку видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню, який з 56 видів скоротився до 30.

На відміну від Закону України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» від 1 червня 2000 р. № 1775 [6], що втратив чинність з дня набрання чинності новим Законом [5], останній не передбачає ліцензування господарської діяльності з розроблення, виготовлення, реалізації, ремонту, модернізації та утилізації озброєння, військової техніки, військової зброї і боєприпасів до неї.

На нашу думку, відміна ліцензування зазначеного виду господарської діяльності створює ризики неконтрольованого виготовлення та обігу зброї і військової техніки, а також створення неякісного та нелегального військового озброєння, що є особливо небезпечним в умовах проведення антитерористичної операції на сході країни.

Крім того, слід зазначити, що Указом Президента України від 26 травня 2015 р. № 287/2015 затверджена Стратегія національної безпеки України, яка спрямована на реалізацію до 2020 р. визначених нею пріоритетів державної політики національної безпеки, а також реформ, передбачених Угодою про асоціацію між Україною та ЄС та «Стратегією – 2020».

Серед актуальних загроз національній безпеці України Стратегія національної безпеки відзначає неефективність системи забезпечення національної безпеки і оборони України, що, зокрема, виявляється у вигляді діяльності незаконних збройних формувань, зростання злочинності, незаконного використання вогнепальної зброї [7].

До основних напрямів державної політики національної безпеки України Стратегією національної безпеки віднесено підвищення обороноздатності держави.

Основними завданнями у цій сфері, зокрема, є [7]:

- вироблення конкурентоспроможних на світовому ринку озброєнь і військової техніки;
- імпортозаміщення та збільшення власного виробництва критичних комплектуючих і матеріалів;
- досягнення повної незалежності від Росії у питаннях виробництва озброєнь та військової техніки;
- отримання сучасних зразків озброєння та військової техніки, сприяння зняттю штучних обмежень у сфері військово-технічного співробітництва.

Пріоритетом у цій сфері визначено реформування Збройних Сил України з метою забезпечення їх ефективності, мобільності, оснащення сучасним озброєнням, військовою і спеціальною

технікою та на основі цього – спроможності забезпечити оборону держави [7].

Слід також взяти до уваги, що в Законі [5] зазначено, що державна політика у сфері ліцензування ґрунтується, зокрема, на принципі пріоритетності захисту прав, законних інтересів, життя і здоров'я людини, навколишнього природного середовища, захисту обмежених ресурсів держави та забезпечення безпеки держави.

Ураховуючи положення Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, вимоги «Стратегії – 2020» і Стратегії національної безпеки України та з метою запобігання неконтрольованого виготовлення, обігу та незаконного розповсюдження зброї, урядовим проектом Закону України «Про внесення зміни до ст. 7 Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності» (далі – законопроект), зареєстрованим у Верховній Раді України 8 червня 2015 р. за № 2039а [4], запропоновано відновити ліцензування господарської діяльності з розроблення, виготовлення, реалізації, ремонту, модернізації та утилізації озброєння, військової техніки, військової зброї і боєприпасів до неї.

На нашу думку, прийняття законопроекту сприятиме органам державного управління у забезпеченні ними:

- державного контролю за розробленням, виготовленням та реалізацією військової техніки, зброї та боєприпасів, зокрема, недопущення її неконтрольованого розповсюдження в умовах проведення антитерористичної операції на сході України;

- доступу на ринок розроблення, виготовлення і реалізації зброї та військової техніки виключно спроможних надавати якісні послуги та виробляти товари військового призначення для потреб Збройних Сил України та інших військових формувань суб'єктів господарювання;

- виконання положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС та дотримання Україною зобов'язань перед світовим співтовариством щодо нерозповсюдження зброї відповідно до міжнародних договорів та домовленостей;

- недопущення погіршення техногенної та криміногенної обстановки в Україні зокрема та в регіоні загалом;

- підтримання міжнародного іміджу та конкурентоспроможності країни на світових ринках як надійного виробника та експортера якісного озброєння і військової техніки;

- запровадження дієвого державного контролю за виготовленням і торгівлею озброєнням та військовою технікою;

- забезпечення ефективного нагляду і контролю за охороною праці, технікою безпеки, дотриманням норм і правил на потенційно-небезпечних об'єктах та виробництвах з підвищеною небезпекою.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Підсумовуючи, можна констатувати, що запровадження ліцензування господарської діяльності з розроблення, виготовлення, реалізації, ремонту, модернізації та утилізації озброєння, військової техніки, військової зброї і боєприпасів до неї сприятиме виконанню Україною взятих на себе зобов'язань у рамках Угоди про асоціацію між Україною та ЄС щодо контролю над озброєннями, експортного контролю та боротьби з незаконною торгівлею зброєю, зокрема стрілецькою й легкою, і може розглядатися як елемент державного регулювання у цій сфері з метою забезпечення національної безпеки.

Зважаючи на вищевикладене, відновлення ліцензування господарської діяльності у цій сфері не можна вважати порушенням зобов'язань Уряду щодо дерегуляції економіки та спрощення умов ведення бізнесу. Зазначена сфера господарської діяльності потребує посиленої уваги з боку держави та її органів управління і контролю, оскільки відсутність державного регулювання у цій сфері негативно впливатиме на забезпечення національної безпеки не лише України, а й призведе до зростання загроз терористичного та кримінального характеру в регіоні загалом.

Після прийняття Верховною Радою України зміни до ст. 7 Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності» щодо запровадження ліцензування вищезазначеної господарської діяльності уряду та центральним органам виконавчої влади, що виробляють та реалізують державну політику у сфері ліцензування, необхідно буде розробити низку підзаконних нормативно-правових актів. Зокрема, визначити та затвердити центральний орган виконавчої влади, який здійснюватиме ліцензування зазначеної господарської діяльності (орган ліцензування), та затвердити ліцензійні умови провадження зазначеного виду господарської діяльності.

Отже, дослідження державного регулювання у цій сфері з метою підвищення ефективності державного управління забезпеченням національної безпеки не втрачатимуть актуальності й надалі.

Список використаних джерел

1. Баракхтян Н. В. Ліцензування господарської діяльності як засіб державного регулювання / Н. В. Баракхтян // Право і суспільство. – 2012. – № 3. – С. 76–79.
2. Бекірова Е. Е. Правове регулювання ліцензування певних видів господарської діяльності : автореф. дис. ... канд. юрид. наук / Бекірова Е. Е. – Донецьк, 2006. – 17 с.
3. Пастух І. Д. Організаційно-правові засади ліцензування господарської діяльності в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук / Пастух І. Д. – К., 2005. – 19 с.
4. Про внесення зміни до статті 7 Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності» [Електронний ресурс] : проект Закону України від 08 черв. 2015 р. реєстр. № 2039а. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=55522
5. Про ліцензування видів господарської діяльності [Електронний ресурс] : Закон України від 02 берез. 2015 р. № 222-VIII. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/222-19>
6. Про ліцензування певних видів господарської діяльності [Електронний ресурс] : Закон України від 01 черв. 2000 р. № 1775-III. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1775-14>
7. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України» [Електронний ресурс] : Указ Президента України від 26 трав. 2015 р. № 287/2015. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>
8. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» [Електронний ресурс] : Указ Президента України від 12 січ. 2015 р. № 5/2015. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>
9. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/984_011
10. Шеваріхін А. О. Адміністративно-правові проблеми ліцензування господарської діяльності органами внутрішніх справ : автореф. дис. ... канд. юрид. наук / Шеваріхін А. О. – К., 2003. – 20 с.
11. Шпомер А. І. Ліцензування господарської діяльності (господарсько-правовий аспект) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук / Шпомер А. І. – К., 2006. – 20 с.

References

1. Barakhtyan N. V. Litsenzuvannya hospodars'koyi diyal'nosti yak zasib derzhavnoho rehulyuvannya. / N. V. Barakhtyan // Pravo i suspil'stvo. – 2012. – # 3. – S. 76–79.
2. Bekirova E. E. Pravove rehulyuvannya litsenzuvannya pevnikh vydiv hospodars'koyi diyal'nosti : Avto-ref. dys ... kand. yuryd. nauk. / E. E. Bekirova NAN Ukrayiny, In-tekton.-prav. doslidzh. – Donets'k, 2006. – 17 s.
3. Pastukh I. D. Orhanizatsiyno-pravovi zasady litsenzuvannya hospodars'koyi diyal'nosti v Ukraini : Avto-ref. dys... kand. yuryd. nauk: 12.00.07 / I. D. Pastukh; Natsional'na akademiya derzh. podatkovoyi sluzhby Ukrayiny. – K., 2005. – 19 s.
4. Pro vnesennya zminy do statti 7 Zakonu Ukrayiny «Pro litsenzuvannya vydiv hospodars'koyi diyal'nosti» : proekt zakonu Ukrayiny reyestr. # 2039a vid 8 chervnya 2015 r [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=55522
5. Pro litsenzuvannya vydiv hospodars'koyi diyal'nosti : zakon Ukrayiny vid 2 bereznya 2015 r. # 222-VIII [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/222-19>
6. Pro litsenzuvannya pevnikh vydiv hospodars'koyi diyal'nosti : zakon Ukrayiny vid 1 chervnya 2000 r. # 1775-III [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1775-14>
7. Pro rishennya Rady natsional'noyi bezpeky i oborony Ukrayiny vid 6 travnya 2015 roku «Pro Stratehiyu natsional'noyi bezpeky Ukrayiny» : ukaz Prezydenta Ukrayiny vid 26 travnya 2015 r. # 287/2015 [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>
8. Pro Stratehiyu staloho rozvytku «Ukrayina – 2020» : ukaz Prezydenta Ukrayiny vid 12 sichnya 2015 r. # 5/2015 [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>
9. Uhoda pro asotsiatsiyu mizh Ukrayinoyu, z odniyeyi storony, ta Yevropeys'kym Soyuzom, Yevropeys'kym spivtovarystvom z atomnoyi enerhiyi i yikhnimy derzhavamy-chlenamy, z inshoyi storony [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu : http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/984_011
10. Shevarikhin A. O. Administrativno-pravovi problemy litsenzuvannya hospodars'koyi diyal'nosti orhanamy vnutrishnikh sprav: avto-ref. dys. na zdobuttya nauk. stupenya kand. yuryd. nauk: 12.00.07 / A. O. Shevarikhin. – K., 2003. – 20 s.
11. Shpomer A. I. Litsenzuvannya hospodars'koyi diyal'nosti (hospodars'ko-pravovyy aspekt) : avto-ref. dys... kand. yuryd. nauk: 12.00.04 / A. I. Shpomer; Kyiv's'kyi natsional'nyy un-t im. Tarasa Shevchenka. – K., 2006. – 20 s.